

Hoe EAGM de gemeente Westerwolde 'ontzorgt' qua molenonderhoud en – restauratie

Interview met Ezra van der Elst (EAGM) en Joep Gründemann

Tekst: Albert Buursma
Beeld: Jelte Oosterhuis

EAGM is een technisch adviesbureau op het gebied van onroerend erfgoed. Sinds 2014 zorgt zij voor alle aspecten van molenrestauratie en -onderhoud. Daarbij gaat het niet om de werkzaamheden zelf, die worden juist gecoördineerd met inzet van verscheidene partijen. Hoe dat in zijn werk gaat, komt aan bod in dit interview met Ezra van der Elst, algemeen directeur van EAGM, en Joep Gründemann, molenaar van de vestingmolen Bourtange en contactpersoon van Ezra 'in het veld'.

Het interview vindt plaats bij molen De Korenbloem te Vriescheloo, waar we in de naastgelegen koffie- en theeschenkerij gastvrij worden ontvangen door het echtpaar Prenger, waarvan Harm tevens molenaar is. Samen met zijn collega Remko Verstok is hij bij dit vraaggesprek aanwezig. Ezra's achtergrond is wis- en natuurkunde en dat komt hem goed van pas: 'Je moet weten hoe het krachtenspel in elkaar zit. Een werkende molen moet hecht en sterk zijn.' Als vijf- of zesjarig jongetje kwam hij al over de vloer bij Paul Groen, zijn huidige collega-directeur, toen bij molen De Valk te Montfoort. 'Na mijn studie en een periode in het buitenland keerde ik bij hem terug en heb ik voor Paul tekeningen gemaakt en tuinmolens gebouwd met een vlucht van 4 meter 40. Zo kreeg ik kennis van techniek. Vervolgens ging ik inspectierapportages maken en onderhoudsplannen opstellen. Later kwam daar projectmanagement bij en werd

het de bedoeling dat ik te zijner tijd de zaak zou overnemen. We werken nu samen en delen de liefde voor techniek.'

Joep Gründemann is molenaar op de 43 jaar oude standerdmolen van Bourtange. Ook hij heeft altijd al interesse voor – oude – techniek gehad. Hij is in 1998 in Westerwolde komen wonen, in Bourtange. Bij een bezoek aan de molen aldaar werd hem duidelijk gemaakt dat er ook een opleiding voor molenaar was. 'Na veel vijven en zessen ben ik die gaan volgen en heb die uiteindelijk ook afgerond.' Hij kwam terecht bij Molenwerkgroep Oost-Groningen, die zorgt voor de opleiding van molenaars en voor het bemensen van de molens. 'Ik werd redacteur van het clubblaadje, maar daar bleek ook een bestuursfunctie aan vast te zitten. Vervolgens kwam ik bij het gilde en daar kwam ook een bestuursfunctie bij. Zo rolde ik er steeds verder in.'

Wat doet EAGM?

Ezra legt uit: 'EAGM is in 2003 door Paul gestart als een ZZP-onderneming. De focus lag toen op restauratieplannen voor molens. Later, na de crisis, kwamen daar vanaf 2014/15 andere typen monumenten bij. Met molens alleen zijn de groeien leeransen beperkt en vrijwel alle molens in Nederland zijn al gerestaureerd. Nu maken de molens nog zo'n 40 procent van onze werkzaamheden uit in Nederland, maar in het buitenland doen we vrijwel alleen molens.'

EAGM regelt voor moleneigenaren vrijwel alles wat met onderhoud en restauratie te maken heeft: van de inspecties, werkbesteden, reken- en tekenwerk en begrotingen tot het regelen van vergunningen en vervolgens van de offertes, gunning tot uitvoering van het project zelf met technische begeleiding, projectmanagement, budgetbewaking en uiteindelijk de oplevering. In feite 'ontzorgt' het bedrijf op die wijze de gemeente Westerwolde, al blijft die natuurlijk wel eindverantwoordelijk. EAGM 'zorgt' nu in opdracht van de gemeente Westerwolde voor vijf molens, die van Bellingwolde, Bourtange, Ter Haar, Veelerveen en Vriescheloo. Behalve de replica-standermolen van Bourtange zijn het alle rijksmonumenten.

Hoe kwam het EAGM terecht in Westerwolde?

Ezra: 'In 2014 nam medewerker bouwkunde van Westerwolde, Johan Klunder, contact op met de vraag of wij onderhoudsplannen wilden maken in verband met een subsidieaanvraag. Dat hij bij ons terecht kwam is niet zo verwonderlijk, want zoveel molenadviesbureaus zijn er niet; eigenlijk gaat het maar om vier gecertificeerde molenadviesbureaus en een paar ZZP-ers.'

Voor de vijf molens waar EAGM voor zorgt is in 2020 samen met de molenaars en de gemeente, met name Johan Klunder, een prioriteitenlijst voor onderhoud en een bijbehorend nieuw plan opgesteld. De aanpak van EAGM leidde tot het 'ontzorgen' van de molenaars en de gemeente, al blijft die laatste natuurlijk wel eindverantwoordelijk. Ezra: 'Natuurlijk informeren wij geregeld de

gemeente, want dat is degene die met de ondertekening uiteindelijk alles moet goedkeuren. Daarbij gaat het om zaken die variëren van de aanbestedingsprocedures, de inkoopvoorwaarden, tot het opstellen van contracten. Er moet veel gecoördineerd worden. Je kunt niet alles bij één aannemer neerleggen, want je hebt met aanbestedingen te maken.' Ezra benadrukt dat daarbij de cohesie van het onderhoudsteam belangrijk is: 'Je hebt met z'n allen een gezamenlijk doel.'

Aanspreekpunt

Ezra: 'De gemeente ziet ons als aanspreekpunt. Het eerste aandachtspunt is de veiligheid en de molens moeten wind- en waterdicht zijn. Daarvoor stelt zij best wel een behoorlijk budget beschikbaar. De molens zijn Rijksmonument en daartoe bekostigt het Rijk jaarlijks 60 procent van de subsidie. De overige 40 procent moet via andere wegen binnenkomen. Er is geen provinciaal molenplan en dus ligt er behoorlijk wat op het bordje van de gemeente, wanneer het onderhoud van een molen jaarlijks gemiddeld 10.000 euro bedraagt. Joep vult aan: 'Voor Bourtange ligt dat nog weer anders, want die molen is geen monument en krijgt zodoende geen rijkssubsidie. Zodoende moet de gemeente daar voor veel meer neertellen. Het is min of meer vanzelfsprekend dat een molen moet draaien. Als die niet – meer – draait, valt het op, maar draaien kost wel veel geld.'

Ezra vult aan: 'Daarbij gaat het wel om maatschappelijk geld dat goed besteed moet worden: een molen moet veilig zijn. Daarbij speelt ook de molenaar een belangrijke rol. Voor 2020/2021 is door de gemeente Westerwolde een behoorlijk bedrag beschikbaar gesteld en daarmee zijn de meeste knelpunten nu opgelost. Wat dat betreft was 2022 een topjaar: er moest veel gebeuren. Het grootonderhoud is nu gedaan en dan is het verder bijhouden.'

Korte lijntjes

Joep merkt op dat de bereikbaarheid van de gemeente nogal eens te wensen overlaat. 'De molen van Bourtange krijgt jaarlijks zo'n 15.000 bezoe-

kers. Dat geeft slijtage. Vorig jaar was een traptree stuk, dan moet er snel gehandeld worden. Via de officiële weg kan dat lang duren, maar na een belletje met de juiste persoon was dat euvel in een dag hersteld. Daarbij gaat het om goede contacten met het onderhoudsteam dat de gemeente Westerwolde nog heeft, met een eigen timmerman.’ Wanneer de gemeente wordt gewezen op mogelijk gevaar en de verantwoordelijkheid die zij heeft, dan wordt er wel sneller gehandeld.

Wat de contacten in het veld aangaat, is Joep min of meer de vertegenwoordiger naar Ezra toe voor de vijf molens die EAGM onder haar hoede heeft: ‘Dat is min of meer zo gegroeid. Op die manier hebben we korte lijntjes. Tussen de molenaars onderling gaat het goed. We kennen elkaar en vangen elkaar geen vliegen af; zitten niet in elkaars vaarwater.’

Biotoopwachter

Behalve molenaar is Joep ook biotoopwachter, overigens een onderdeel waarvoor EAGM ook onderzoek verricht, maar dan voor andere gemeenten. Op de vraag hoe het er met de molenbiotopen in Westerwolde voor staat, stelt hij vast dat de meeste molenbiotopen redelijk zijn, maar een tweetal abominabel. Volgens hem kan de nieuwe omgevingswet voordelen bieden: ‘Bij Bourtange staat de molen binnen de vestingwallen, maar wel

op een verhoging. Buiten de grachten staan wel bomen, maar die kunnen ook veiligheid bieden bij storm doordat ze een deel van de wind(stoten) opvangen. Door een huis zo te draaien dat het met de kopse kant van de gevel naar de molen staat, kan de molen meer wind vangen....’. Ezra: ‘Je moet een balans proberen te vinden tussen nieuwbouw en het recht op de wind. Tegenwoordig kan dat met moderne techniek, met computersimulaties. Er kan bijvoorbeeld meespelen hoe daken, maar ook het complete nieuwbouw-ontwerp moet worden gemaakt.

Tot slot

Een eindvraag is altijd wat de geïnterviewden zelf nog kwijt willen. Ezra en Joep geven enkele voorbeelden van wat er in de afgelopen paar jaar allemaal tot stand is gekomen bij de vijf Westerwoldse molens. Zo heeft de molen van Bellingwolde de primeur van het eerste achtkant dat is bekleed met EPDM (Ethyleen Propyleen Dieen Monomeer; een soort rubber) dat als een elastisch folie met een onderlaag van bitumen, zo’n vijftig jaar mee gaat. De stellingmolen van Bourtange heeft nieuwe, minder zware, houten roeden gekregen. Zo is het gevlucht een stuk lichter geworden, waardoor de molen nu rechter staat. Kortom: beiden zijn trots op wat er in goede samenwerking met vele partijen en allemaal tot stand is gebracht.